

تحلیل و تبیین الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و الزامات تحقق آن

سید اسکندر صیدایی^۱

سکینه کرمشاهی^۲

چکیده

سند الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت به عنوان بالاترین سند برنامه ای کشور به دنبال فراهم کردن زمینه پیشرفت همه جانبه متناسب با شرایط ایرانی - اسلامی است. در عین حال باید تأکید کرد که هر جامعه ای برای رسیدن به جایگاه مناسب و کسب پیشرفت باید الگویی متناسب با شرایط و ویژگی ها، استعدادها، امکانات و الزامات بومی خود در عرصه های گوناگون طراحی و انتخاب نماید. از این رو در جهت ساختمان نمودن این مهم، الگویی کامل و همه جانبه یکی از اساسی ترین گامها می باشد. طرح بحث الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت توسط مقام معظم رهبری، بیان کننده این مهم است که برای جامعه ایران که به دنبال تمدن سازی نوین اسلامی و ایرانی است، پیشرفت باید دارای ابعاد گوناگون و مطابق با نیازها و شرایط بومی باشد. روش تحقیق در این پژوهش به صورت توصیفی - تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات به صورت اسنادی می باشد. با توجه به نتایج می توان گفت که با اینکه چند دهه از مطرح شدن الگوی اسلامی ایرانی می گذرد، اما هنوز نتوانسته به مرحله اجرایی برسد. بنابراین گفتمان سازی، ایجاد حلقه های فکری و بسیج گروه های مختلف از متخصصین در کنار دستگاه های اجرایی می تواند کارساز باشد.

کلمات کلیدی: الگو، پیشرفت، عدالت، الزامات، عرصه های پیشرفت

۱- مقدمه

امروزه با توجه به سیطره ی همه جانبه ی غرب در جهان به ویژه در حوزه ی مباحث علمی و نظری، تقریباً همه ی کشورها به سمت ایجاد و تکامل جامعه ی مدنی با الگو گرفتن از غرب پیش می روند. از این رو وجود یک الگوی

۱- دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه اصفهان

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه اصفهان، نویسنده مسئول، sakinekaramshahi@yahoo.com

جدید ضروری به نظر می رسد زیرا که نبود یک الگو برای حرکت رو به جلو موجب سردرگمی و تغییر جهت در طی مسیر است و ممکن است بر اساس تأثیر فکری این و آن، جهتگیری ها عوض شود. نبود الگو موجب اتلاف امکانات مادی و معنوی جامعه و تقلید و پیروی چشم بسته از دیگران نیز می گردد (مصباحی مقدم، ۱۳۸۹: ۲۲۱). هر چند سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران افقی روشن را برای جامعه ایرانی به تصویر می کشد که در خور توانایی های بالقوه و شأن هویتی آن می باشد ولی در نگاهی علمی این مهم میسر نخواهد شد مگر در پرتو الگوهای کارآمد، اثر بخش و هدایت کننده ای که ناظر بر هویت و فرهنگ ایران اسلامی باشد (فاتح و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۶۴).

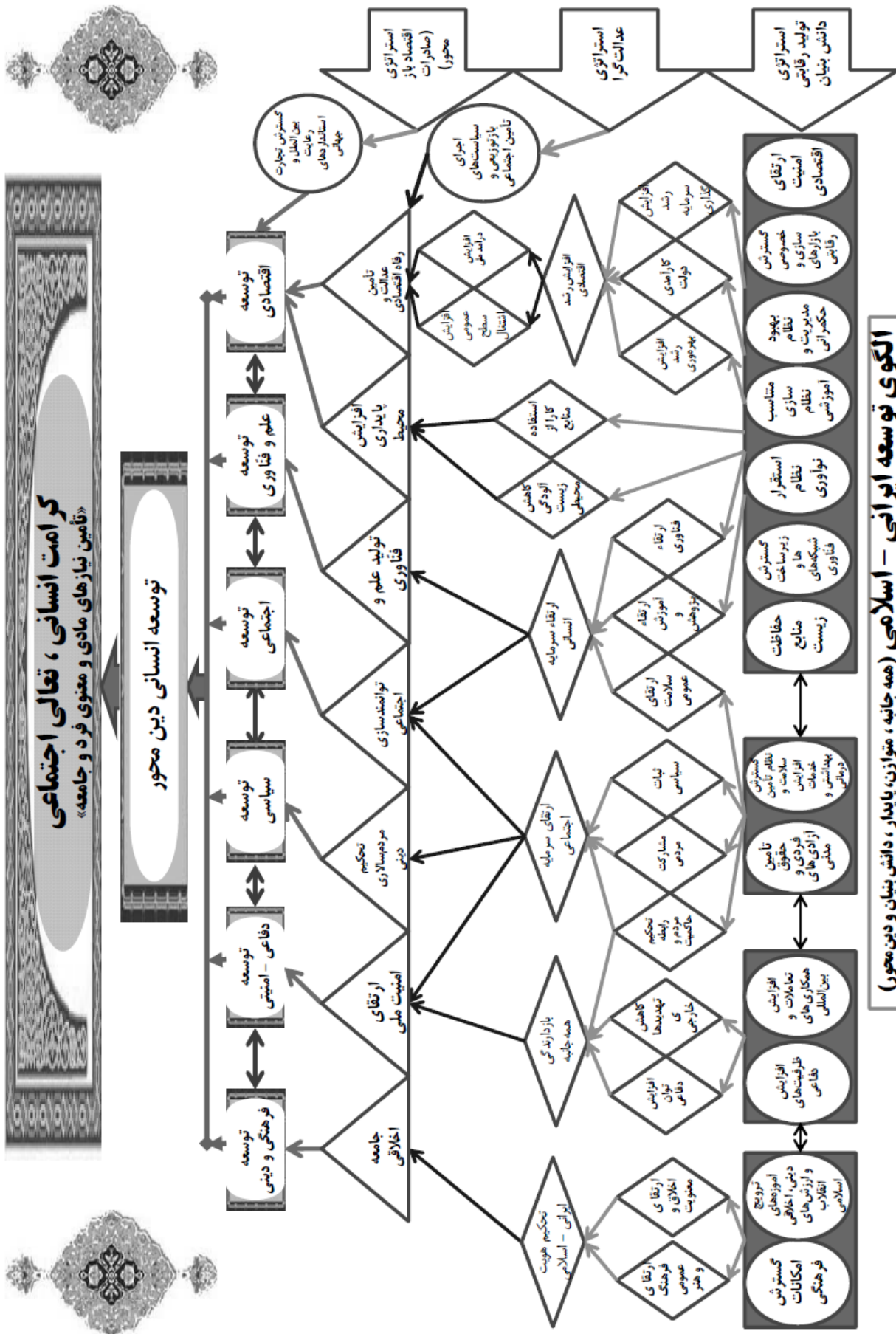
الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، الگویی مبتنی بر مبانی معرفت شناختی و هستی شناختی اسلامی و در چارچوب حقوق و اخلاق اسلامی است. این الگو جهان شمول است و می تواند با شرایط زمانی و مکانی گوناگون منطبق شود. بر این اساس، الگوی پیشرفت، الگویی نظری است، یعنی مجموعه نظام مندی از مفاهیم، اصول موضوعه، قوانین و راهبردها است که در ساختاری منطقی، وضعیت موجود را تحلیل و وضعیت مطلوب را تبیین می کند و راهبرد حرکت از وضعیت موجود به مطلوب را ارائه می دهد.

۲- روش شناسی

روش تحقیق در این مقاله توصیفی-تحلیلی می باشد. روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای-اسنادی است که از ابزارهایی مانند فیش برداری از کتاب ها، مقالات، نتایج سمینارها و جستجو در شبکه جهانی اینترنت استفاده شده است.

۳- مدل مفهومی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

از آنجایی که الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت دیدگاه کلی و همه جانبه دارد؛ کلیه ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، فردی و... را در برمی گیرد. بهترین و کامل ترین مدل مفهومی که در مورد الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت می توان ترسیم کرد؛ در زیر آمده است:

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیست و دوم و بیست و سوم خردادماه ۱۳۹۸

الگوی پایه، چارچوب الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و معرف سیر کلی تحولات مطلوب ایران در عرصه فکر، علم، معنویت و زندگی به سوی تمدن نوین اسلامی ایرانی در نیم قرن آینده (سال ۱۴۴۴) است. این الگو با مشارکت گسترده متفکران و صاحب نظران ایرانی و بر اساس جهان بینی و اصول اسلامی و ارزش های انقلاب اسلامی و با توجه به مقتضیات اجتماعی و اقلیمی و میراث فرهنگی ایران، بر طبق روش های علمی و با استفاده از دستاوردهای بشری و مطالعه آینده پژوهانه تحولات جهانی طراحی شده و شامل مبانی، آرمان ها، رسالت، افق و تدابیر است. مبانی (خداشناختی، جهان شناختی، انسان شناختی، جامعه شناختی، ارزش شناختی و دین شناختی)، اهم پیش فرض های اسلامی، فلسفی و علمی جهان شمول معطوف به پیشرفت را ارائه می دهد. آرمان ها، ارزش های فرازمانی- فرامکانی و جهت بخش پیشرفت است. مبانی و آرمان ها وجه اسلامیت الگو را تضمین می کنند. رسالت، میثاق مشترک مردم و نظام جمهوری اسلامی ایران برای پیشرفت است. افق، آرمان های الگو را بر جامعه و زیست بوم ایران در نیم قرن آینده تصویر می کند و هدف های واقعی آحاد مردم، جامعه و حکومت ایران را در آن موعود معین می سازد. تدابیر، تصمیمات و اقدامات اساسی و بلندمدت برای حل مسائل مهم کشور و شکوفا ساختن قابلیت های ماندگار ملی به منظور رسیدن به افق است. این الگو با ایمان استوار و عزم راسخ و تلاش عظیم و مدبرانه مردم و مسئولان جمهوری اسلامی ایران اجرا خواهد شد (سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت).

برخی معتقدند که طرح الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت یک الگوی بازگشت به گذشته است، اما با توجه به سیر تاریخی مفهوم و الگوهای پیشرفت و توسعه می توان دریافت که این الگو یک الگوی فراتوسعه است و بازگشت به گذشته نیست. الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت دارای ارکان مهمی از جمله آرمان ها و مبانی انقلاب اسلامی است و با توجه به تجارب توسعه کشورهای دیگر تدوین شده است و نظر رهبری نیز این است که از اجماع نخبگانی در تدوین این الگو استفاده شده تا الگوی نهایی پیشرفت، متناسب با شرایط کشور تدوین شود. همچنین بدون برنامه درست نمی توان به پیشرفت رسید و برای اینکه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت موفق باشد، باید برنامه های آن متناسب با شرایط فعلی و چشم انداز آینده باشد تا بتوان در ۴۰ سال دوم به تمدن سازی مورد انتظار دست پیدا کرد (پناهی، ۱۳۹۷).

۴- شرط تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

باید گفتمان سازی و رسوخ الگو در فکر و جان نخبگان و جوانان و مردم اتفاق بیافتد (اسلامی، ۱۳۹۲: ۱۵).

۵- مؤلفه های اصلی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

از آنجا که الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت به لحاظ محتوایی، الگویی اسلامی است و بر اساس واقعیت های ایران است مؤلفه های شکل دهنده این الگو شامل:

مؤلفه های اسلامی بودن شامل: توحید، معاد، حکومت و عدالت.

مؤلفه های ایرانی بودن شامل: استقلال، بومی بودن در طراحی و اجرا، الگو شدن خود ایران برای جوامع اسلامی و غیر اسلامی (کلهر، ۱۳۹۰: ۱۵-۱۳).

۶- روش شناسی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

با توجه به متصل بودن معارف اسلامی به منبع سرشار و غنی وحی، این حوزه از ظرفیت هایی برخوردار است که مکاتب مادی فاقد آن می باشد. بنابراین بهترین شیوه طراحی مدل های برنامه ریزی واز جمله مدل های پیشرفت در نظام ج ۱. ایران، بازگشت به همین گنجینه های ارزشمند و گرانقدر است. همان طور که بیان شد پیشرفت و توسعه در همه ارکان و بخش های کشور مستلزم ایجاد تغییر و حرکت می باشد و حرکت همواره از مبدای آغاز و به قصد رسیدن به سرانجامی ادامه می یابد. مقصد نهایی حرکت در پیشرفت، تحقق الگوی اسلامی است که از آن به وضعیت مطلوب تعبیر گردید و لازمه این مهم، شناخت وضعیت موجود در کشور می باشد تا با استفاده از اطلاعات حاصل از شناخت و تحلیل محیطی و نیز با کمک گرفتن از ابزارها و امکانات و مقدرات (در قالب شرایط زمان و مکان) بتوان برنامه های عملیاتی چندی در جهت تحقق برنامه راهبردی کلان کشور تنظیم و نهایتاً به الگوی جامع پیشرفت دست یافت. با توجه به توضیحات ذکر شده مراحل این مدل را می توان به شرح زیر ارائه داد:

1- شناخت وضعیت موجود از طریق تحلیل محیط و بررسی های میدانی

2- ترسیم وضعیت مطلوب از طریق منابع معرفی شده

3- تحلیل شکاف و تعیین فاصله از طریق مقایسه وضع موجود با وضع مطلوب

4- تعیین و تدوین راهبردها، اهداف و برنامه های عملیاتی برای کاهش فاصله و شکاف

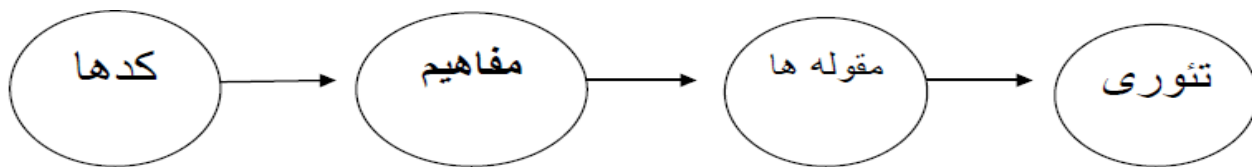
در معرفی مراحل فوق، ضروری است به این نکته مهم پرداخته شود، از آن جا که در ترسیم وضعیت مطلوب و جامع که همان الگوی پیشرفت با رویکرد اسلامی ایرانی می باشد، از منابع و آموزه های اسلامی و نیز علم و تحلیل محیطی و شناخت واقعیات کمک گرفته می شود، الگوی مذکور عاملی است در جهت ایجاد هماهنگی و انسجام و باعث می شود

همه بخشهای کشور به صورت هماهنگ و یکپارچه به سمت آن حرکت کرده و از تشتت و تلون در حرکتها، ممانعت می کند.

به طور کلی، جهت گیری طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت از حیث روشهای تحقیق مورد استفاده مبتنی بر پژوهشهای بنیادین می باشد. لذا از آن جا که به نظر می رسد تحقیقات بنیادی بهترین شیوه قابل استفاده در طراحی الگو باشد، در زیر به دو نمونه از این روشهای پژوهشی اشاره می گردد.

۱-۱- تئوری داده بنیاد

در تحقیقات بنیادی عمدتاً از روشهای کیفی در فرآیند تحلیل استفاده شده و راهبردهای کیفی نیز خود از روشهای استقرائی در طول این فرآیند بهره مند می شوند. هدف غایی تئوری داده بنیاد، ارائه تبیینهای جامع تئوریک در مورد یک پدیده خاص است. بر اساس این روش، محقق ابتدا داده های حاصل از منابع اطلاعاتی (متون ذکر شده قبلی) را به مجموع های از کدها، کدهای مشترک را به مقوله و آنگاه مقوله ها را به نوعی تئوری یا نظریه تبدیل می کند.

رویکرد مورد استفاده در این شیوه، رویکردی تحلیلی است. در این گونه تحقیقات، با توجه به اینکه منابع اطلاعاتی در زمره متون و منابع اسلامی محسوب می شوند، پژوهشگر پس از طرح و تدوین مسئله پژوهش، به مطالعه متون مذکور پرداخته و داده های مرتبط با مسئله را از متن استخراج، کدگذاری، طبقه بندی و سپس تئوری خود را ارائه می دهد. به عبارت دیگر داده های حاصل از منابع اطلاعاتی در ابتدا به مجموع های از کدها، کدهای مشترک به مفاهیم، مفاهیم مشترک به مقوله ها

و آنگاه مقوله ها به تئوری تبدیل می شوند.

۲-۱۱- تحلیل محتوا

تحلیل محتوا روشی است که می توان آن را درباره انواع گوناگون پیامهای مندرج در آثار ادبی، مقاله ها، اسناد رسمی، خطابه ها، اعلامیه های سیاسی، گزارشهای اجتماعات، برنامه های شنیداری و دیداری و گزارش مصاحبه های نیمه رهنمودی به کار بست. تحلیل محتوا روش تحقیقی است برای گرفتن نتایج معتبر و قابل تکرار از داده های استخراج شده از متن، به عبارت دیگر، تحلیل محتوا هر فنی است که به کمک آن ویژگی های خاص پیامها را

به طور نظام یافته و عینی مورد شناسایی قرار می دهند. در طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت نیز با توجه به اینکه می بایست شاخص ها و ملاکهای مورد نظر و به عبارتی نتایج معتبری از متون و یا مصاحبه ها و همین طور سایر اسناد و مدارک صوتی، شنیداری، تصویری و ... استنباط و اجتهاد گردد، روش تحلیل محتوا روش مناسبی تشخیص داده می شود (بانوشی، ۱۳۹۱: ۴۵۳-۴۵۲).

۶- مراحل

مراحل تولید و تدوین "الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت" را با استفاده از منطق علمی و تجربه های عملی تدوین و تولید طرحها و برنامه های خرد و کلان، در یک مرحله مقدماتی و چهار مرحله اصلی به شرح ذیل می توان طبقه بندی کرد:

مرحله مقدماتی: شامل مباحث مقدماتی از قبیل تعریف و چیستی الگو بگونه ای اجمالی، ضرورت و بایستگی های تولید و تدوین آن و چگونگی طراحی و تولید (که شامل نقشه راه و برنامه عمل نیز می شود).
مرحله نخست، تحلیل و پژوهش: شامل مباحث مبنایی و نظری و بررسی و تبیین موقعیت و محیط پیرامونی، نیازها، امکانات، محدودیتها، ... مطالعات آینده نگرانه و تعیین نقاط مطلوب و اهداف و غایات تولید و تدوین الگو.
مرحله دوم، طراحی و تدوین: مبنای این مرحله، یافته ها و دلالت نهایی است که از مرحله قبل استنباط و اراده می شود. در این مرحله، جنس فعالیت نه کشف واقع و تبیین "هست ها"، که تولید و معماری طرح و تعیین "بایدها" و تجویزات مدنظر می باشد.

مرحله سوم، اجرا: عملیاتی کردن و پیاده کردن سند طراحی شده و انتقال آن از "علم" به "عین"، مرحله ای است که اگر چه عمدتاً بعد از تولید و تدوین، تحقق می یابد، ولی اقتضائات ساختاری، انسانی، مالی، حقوقی، سیاسی، ... و لوازم، ملزومات و ملازمات آن باید در مرحله طراحی لحاظ شده در متن سند در حد لازم و کافی بدان پرداخته شود.

مرحله چهارم پایش: هر طرح، برنامه و یا قانونی دارد که طراحان را به ارزیابی و ارزشیابی آن طرح و برنامه و یا قانون و می دارد و سنجش میزان موفقیت آن و داوری نسبت به برآورد انتظارات را ضروری می سازد. علاوه بر این، هر سندی متناسب با داشته های فکری و تجربی و در فضای خاص خود تولید و تصویب می شود و در طول زمان، بر حسب نیازها و اقتضائات جدید، به بازنگری و تکمیل و اصلاح نیاز دارد. بنابراین در مرحله چهارم و پس از اجرای

سند در یک بازده زمانی مشخص، باید به ارزیابی و بازنگری آن اقدام کرد. الزامات این مرحله نیز در سند باید لحاظ گردد (ذوعلم، ۱۳۹۱: ۹۷-۹۶).

۷- الزامات الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت

برای رسیدن به توسعه نیاز به نظریه‌پردازی ترکیبی است. احتیاج به نظریه‌هایی که در درون این نظریه‌ها، آموزه‌های دینی و اصول رفتار اجتماعی مأخوذ از دین، به همراه یافته‌های علوم اجتماعی در مقوله رشد و توسعه، به بهترین وجه ممکن با یکدیگر ترکیب شده باشند (ابطحی و آرمجو، ۱۳۹۰: ۸۹). در منطق اسلام، پیشرفت مادی و آنچه در دیدگاه غربی توسعه می‌نامند، مطلوب است؛ اما تنها به عنوان ابزاری برای دستیابی به هدف اصلی که همان رشد و تعالی بشری و ایده‌آل نامحدود الهی است، مناسب نیست. در فرایند پیشرفت باید خداپرستی، عشق به معنویت، عاطفه انسانی و محبت در انسان‌ها تقویت شود و همه افراد جامعه نسبت به هم احساس مسئولیت کنند. چنین تحولی که در پیوندها و نظامات اجتماعی به چنین حقایقی منتهی شود، پیشرفت مورد تأیید اسلام است (خامنه‌ای، ۱۳۸۸: ۲۲-۲۱)؛ لذا برای تدوین این الگو باید نیاز راهبردی و مزیت‌های ملی‌مان را تعریف و تحولات در حوزه‌های نهادی، کارکردی و عملیاتی را شناسایی کنیم. باید کار را با گذشته نگاری و آینده نگری مستمر جلو ببریم و روشهای دینی و اخلاقی، نقش اول را در تدوین این الگو داشته باشند. ایران به لحاظ منابع طبیعی و ژئوپولیتیکی، بخش بسیار مهمی از دنیاست. در نظریه‌پردازی و اجرای هر برنامه توسعه و پیشرفتی باید به این مسائل جغرافیایی، بین‌المللی و فرهنگی توجه کرد تا در اجرای آن الگو با شکست مواجه نشویم (عشایری و همکاران، ۱۳۸۸: ۴۵). ایجاد جامعه‌ای مبتنی بر عدل و قسط، پرورش انسان‌هایی مؤمن، برخورداری از اقتصاد پویا و پیشرو و مشارکت حداکثری مردم، از جمله مأموریت‌های الگوی پیشرفت اسلامی- ایرانی است. باید با توجه اسناد فرادستی، مانند قانون اساسی و سند چشم انداز ۲۰ ساله، به تبیین الگوی پیشرفت بپردازیم. بنابراین، رعایت شاخصه‌های عدالت اجتماعی در تمامی برنامه‌ریزی‌های کلان کشور، احیا و رشد هویت اسلامی و ایرانی و نیز بهره‌گرفتن از الگوهایی متناسب با واقعیت‌های جامعه اسلامی ایران، از نخستین الزامات طراحی و تبیین الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت است و باید الگویی کاملا بومی و مختص به ملت ایران طراحی کرد.

در فرایند الگوی ایرانی- اسلامی پیشرفت، هدف و غایت کلی این است که الگویی منطبق بر آموزه‌های دینی و در چارچوب فضای کشور و متناسب با نیازهای جامعه و نظام اسلامی ارائه دهیم. این الگو باید چنان جامعه باشد که

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها؛ چالشها و الزامات تحقق؛ بیت و دوم و سوم خردادماه ۱۳۹۸

علاوه بر کشور هدف (ایران)، برای سایر کشورهایی که دارای تجانس فرهنگی و ریشه ای با جامعه ایرانی اند نیز مفید و مؤثر باشد. الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت باید مطابق با کرامت آدمی و مبین سیمای جامعه نمونه ایرانی در سراسر جهان باشد (اسماعیل زاده، ۱۳۸۹: ۶۳). تدوین الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت جز در یک فرایند بلند مدت امکان پذیر نیست. بنابراین در این الگو باید هدفهای غایی و چشم انداز کلی بلند مدت مشخص شود، اما راهبردها ممکن است به تناسب شرایط زمانی، دچار تغییر و اصلاح شوند که این مسئله، نشان دهنده انعطاف پذیری الگوست. شرایط تاریخی، شرایط جغرافیایی، شرایط فرهنگی، اقلیمی، جغرافیای سیاسی در تشکیل این الگو تأثیر می گذارند (حصیری و نیاوند، ۱۳۹۰: ۷۴).

الزامات الگوی ایرانی اسلامی را می توان به شرح زیر بر شمرد:

- ۱- اسلام و معنویت، و اتکا بر مبانی اعتقادی، ارزش ها و اصول دین مبین اسلام، هم در ناحیه پیش فرضها و هم در ناحیه هدف هایی که برای این الگو باید تعیین شود.
- ۲- برای تدوین این الگو باید تعریف جدیدی از هستی و انسان و رابطه او با طبیعت و جامعه داشت تا در مرحله اجرای الگو، انسان ها ملزم به رعایت ارزش های الهی و انسانی باشند؛ به گونه ای که در تعامل با افراد جامعه و طبیعت باشد.
- ۳- این الگو باید همسو با سیاستهای کلی اصل ۴۴ و چشم انداز ۲۰ ساله ۱۴۰۴ و سیاست های کلی نظام و سیاست های کلی برنامه های پنج ساله باشد.
- ۴- گسترش نهضت نرم افزاری و تولید علم.
- ۵- درک مناسب از محیط بین الملل و تعاملات متوازن با کشورهای دیگر در چارچوب اصول عزت، حکمت و مصلحت.
- ۶- ایجاد عدالت اجتماعی در بعد اقتصادی.
- ۷- خودکفایی و اقتدار اقتصادی.
- ۸- استقلال و عدم وابستگی.
- ۹- رشد متوازن در همه ابعاد (قاضی زاده، ۸۹: ۴۹-۵۳).

۸- الزامات تحقق الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

- ۱- تحول در علوم اجتماعی و انسانی مبتنی بر آموزه های وحیانی.
- ۲- شناسایی و سازماندهی صاحب نظران مسلمان.
- ۳- برنامه ریزی برای آموزش و ترویج الگوی طراحی شده.
- ۴- حفظ استقلال جمهوری اسلامی ایران.
- ۵- حفظ وحدت و استحکام اجتماعی اقشار مختلف و تمامی مسلمانان.
- ۶- تدریجی بودن تحقق آن
- ۷- ایجاد امیدواری در مردم به ویژه جوانان.
- ۸- تقویت برای تحقق عدالت اجتماعی در همه ابعاد.
- ۹- حفظ و تحکیم بنیان خانواده و پایه ریزی نظام تعلیم و تربیت اسلامی.
- ۱۰- تأسیس حلقه های فکری و کرسی های نظریه پردازی و توسعه همه جانبه علم، فناوری و تفکر (سنچولی، ۱۳۹۲: ۸۹).

۹- مسیر تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

برای تحقق الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت طی گام های زیر ضروری است:

- ۱- بررسی مفهوم و مبانی مقوله مورد بحث و توافق بر سر حوزه معنایی مشترک و قابل قبول از الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت برای همه.
- ۲- توافق در خصوص حوزه های راهبردی که الگوی مورد نظر به تبیین آن خواهد پرداخت که شامل: حوزه تفکر و معرفت شناسی، حوزه کسب و کار و تجارت، حوزه سیاست و حکومت، حوزه خانواده و اجتماع، حوزه دیپلماسی و روابط بین الملل، حوزه امنیت خارجی و دفاع ملی، حوزه علم و فناوری، حوزه رسانه، حوزه محیط زیست و
- ۳- بسیج گروه های مختلف متخصصین و اندیشمندان در کنار الزام به همکاری دستگاه های اجرایی کشور.
- ۴- بررسی نقادانه الگوی های رایج از نظر پیش فرض ها و مبانی و راه حل های توصیه شده به منظور آسیب شناسی الگوهای فوق.

۵- توسعه روش مناسب طراحی الگوهای مطلوب در حوزه های مختلف براساس طرحی هماهنگ با معیارهای مبانی اسلام.

۶- طراحی الگوهای مطلوب در هر حوزه و تلفیق آنها در چارچوبی منطقی جهت استخراج این الگو در کشور.

۷- پیش بینی نتایج حاصل از پیاده سازی الگوی مطلوب با استفاده از روش های شبیه سازی به منظور کاهش هزینه های پیاده سازی الگو در عمل.

۸- اعتبارسنجی یافته های تحقیقات فوق در جمع اندیشمندان و سیاستگذاران هر حوزه به منظور زمینه سازی الگوی مذکور (طباطبائیان و قادری، ۱۳۸۹: ۱۹۱-۱۹۰).

۱۰- موانع تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

موانع بر سر تحقق این الگو وجود دارد که در زیر به آنها پرداخته شده است:

۱- اولین و مهم ترین مشکل در تحقق این الگو، ضعف یا نابسندگی حوزه مطالعاتی است و شکل نگرفتن ادبیات علمی موضوع.

۲- سختی کار در تهیه الگوی مذکور در آنجاست که محققان بخواهند پارادایم برزخی این الگو را تهیه کنند. در حال حاضر کشور ما بین سنت و مدرنیته، آموزه های اسلامی و عملکرد های غربی، اهداف دینی و راهبردهای سکولاریستی، حکومت اسلامی و ساختار غیراسلامی قرار دارد. دشوارترین کار برای ایده پردازان ارائه راههای برون رفت از این مشکل است.

۳- ساختار مدیریتی کشور برای ایجاد این تحول بزرگ و رسیدن به الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت ناکارآمد است. این الگو میان دو مشکل طاقت سوز گرفتار است: ممانعت و شتابزدگی. وقتی که کار و مدیریت را دست افرادی از حوزه علمی غیر مرتبط و ناآشنا داده شود، آنها را دچار شتابزدگی می کند در مقابل عده ای نیز سختی کار را آنقدر بزرگ می بینند که بیش از حد لازم تحقق آن را به تعویق می اندازند. هنگامی که کار در مسیر اصلی خود قرار نگیرد و سکان هدایت در اختیار دانشمندان و تخصص های مرتبط نباشد، این ممانعت یا شتابزدگی طبیعی به نظر می رسد (علاسوند، ۱۳۸۹: ۲۰۰-۱۹۹).

۱۱- اقدامات جهت اجرایی شدن الگوی ایرانی - اسلامی پیشرفت

الف) اقدامات کوتاه مدت:

۱) فرهنگ سازی: از طریق آغاز نقد علمی آثار الگوی توسعه غربی و ایجاد تفاهم نخبگان پیرامون چرایی و چیستی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

۲) شبکه سازی: تشکیل هسته های اولیه علمی به منظور نقد و فرهنگ سازی.

۳) تشکیل ستاد راهبردی: به منظور سامان دهی، راهبردی و تقسیم کار ملی در طی مسیر.

۴) تنظیم نقشه راه: تعیین مراحل محتوایی در دستیابی به نقشه و الزامات اجرایی آن.

ب) اقدامات میان مدت:

۱) گسترش و تکمیل شبکه علمی از طریق فراگیر کردن آن در مراکز آموزشی و پژوهشی.

۲) هماهنگی اسناد بالا دستی کشور از طریق ملاحظه سندهای بالادستی به محوریت پیشرفت اسلامی ایرانی.

۳) تربیت نیروی انسانی؛ از طریق برگزاری دوره دکتری و یا حمایت از مراکز پژوهشی توانا.

ج) اقدامات بلند مدت:

۱) ارتقای سطح معارف دینی به میزانی که پشتوانه تولید نظریه های اسلامی را فراهم کند.

۲) پایه ریزی علوم اجتماعی اسلامی؛ اعم از جامعه شناسی، مدیریت، اقتصاد، حقوق و... .

۳) ارائه الگوی ایده آل پیشرفت اسلامی از طریق تعیین نظام مبانی و اهداف، متغیرها و شاخصه ها.

۴) باز طراحی ساختارهای اجتماعی براساس الگوی پیشرفت تولیدی، ساختارهای سیاسی، فرهنگی، و اقتصادی.

۵) طراحی برنامه های پیشرفت براساس الگوی به دست آمده (پیروزمند، ۱۳۸۹: ۱۳۵-۱۳۶).

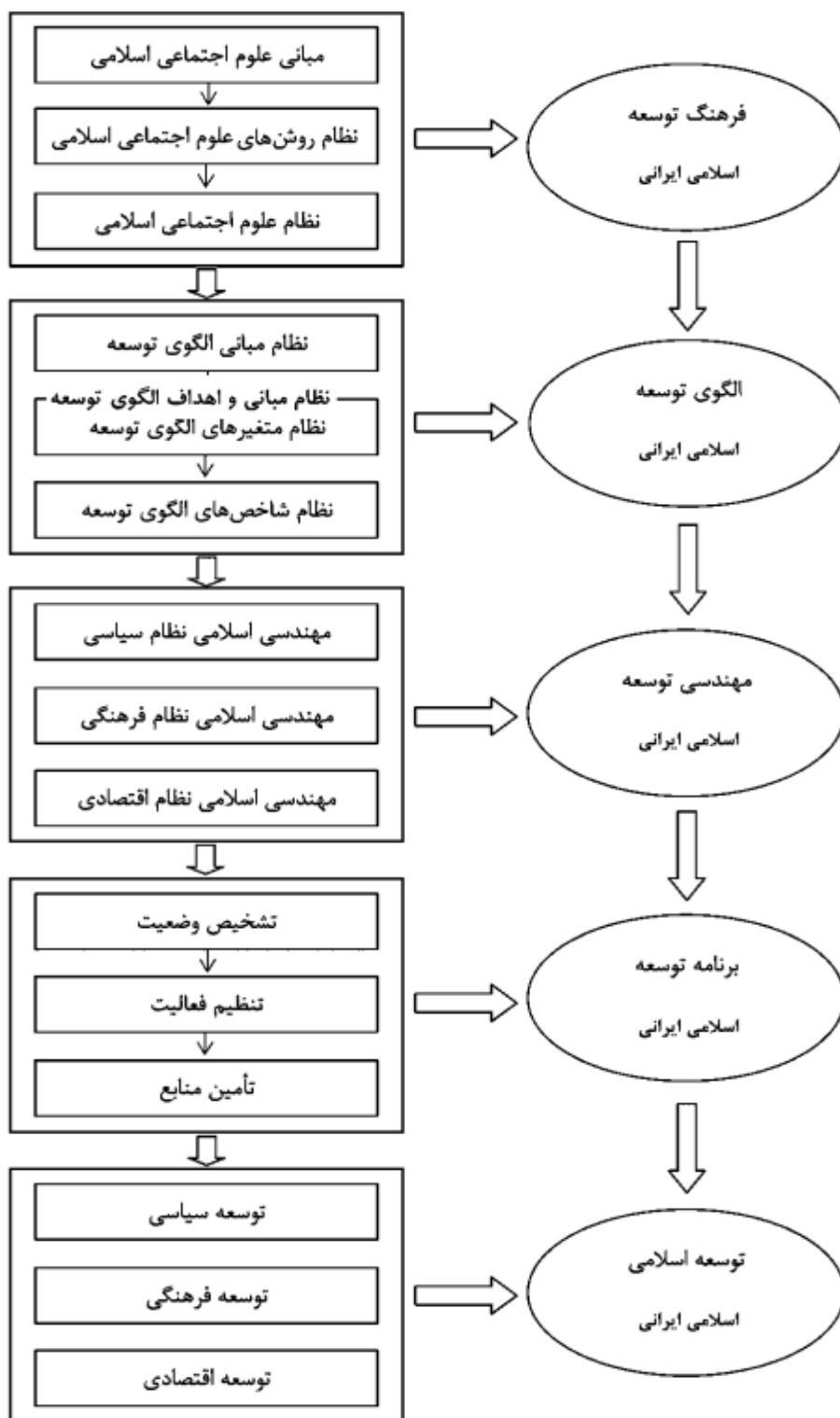
۱۲- شرایط تحقق الگو

۱- گفتمان سازی و رسوخ در بین نخبگان و جوانان؛

۲- شناسایی و سازماندهی صاحب نظران مسلمان؛

۳- ایجاد حلقه های فکری و کرسی های نظریه پردازی؛

۴- بسیج گروه های مختلف از متخصصین در کنار دستگاه های اجرایی.

نمودار (۲) فرایند بلندمدت دستیابی به توسعه اسلامی ایرانی

(پیروزمند، ۱۳۸۹: ۱۳۳)

۱۳- فراخوان رهبر انقلاب برای تکمیل و ارتقای الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت

در پی تدوین الگوی پایه‌ی اسلامی ایرانی پیشرفت که در آن، اهم مبانی و آرمان‌های پیشرفت و افق مطلوب کشور در پنج دهه‌ی آینده، ترسیم و تدابیر مؤثر برای دستیابی به آن طراحی شده است، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی، دستگاه‌ها، مراکز علمی، نخبگان و صاحب‌نظران را به بررسی عمیق ابعاد مختلف سند تدوین‌شده و ارائه‌ی نظرات مشورتی جهت تکمیل و ارتقای این سند بالادستی فراخواندند.

۱- مجمع تشخیص مصلحت نظام سند پیوست را بعنوان چارچوب بالادستی سیاست‌های کلی مورد ملاحظه قرار دهد و پیشنهادهای تکمیلی برای حصول اطمینان از کفایت آن را در جایگاه یادشده ارائه کند و پس از ابلاغ نسخه نهایی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، سیاست‌های کلی نظام را برای انطباق با الگو بازنگری نماید.

۲- مجلس شورای اسلامی با نگاه ملی به بررسی سند حاضر بپردازد و نکات ضروری برای ارتقای آن را بعنوان سند بالادستی قوانین برنامه‌ای کشور پیشنهاد نماید و تمهیدات لازم را برای تهیه و تصویب طرح‌ها و لوایح برنامه‌ای در چارچوب نسخه نهایی آن مقرر سازد.

۳- دولت فارغ از ملاحظات زودگذر، این سند را از جهت قابلیت اجرا و تحول‌آفرینی بررسی نماید و پیشنهادهای عملی برای ارتقای آن را ارائه دهد. از ذخیره مدیریتی و کارشناسی دولت در مرکز و استانها برای این منظور استفاده شود.

۴- شورای عالی امنیت ملی، شورای عالی انقلاب فرهنگی، شورای عالی فضای مجازی در حیطه وظایف خود به بررسی و ارائه پیشنهاد نسبت به این نسخه از الگو بپردازند.

۵- دانشگاهها و حوزه‌های علمیه و صاحب‌نظران این سند را عمیقاً بررسی نمایند و با ارائه پیشنهادهای مشخص برای ارتقای آن بیش از پیش در ترسیم هدف و مسیر پیشرفت کشور مشارکت جویند.

۶- مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با مشورت مراجع مخاطب در بالا، برنامه زمانی بررسی نسخه حاضر الگو از سوی آنها را تنظیم و نظرات و پیشنهادهای تکمیلی را دریافت و دقیقاً بررسی و بهره‌برداری کند. و ان‌شاءالله نسخه‌ی ارتقاء یافته الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت را حداکثر ظرف دو سال آینده برای تصویب و ابلاغ ارائه نماید.

۷- پس از آن، برای آماده شدن همه‌ی دستگاههای کشور و کمک عمومی مردم برای اجرای الگو، زمانی اختصاص خواهد یافت، بطوری که ان‌شاءالله از ابتدای قرن پانزده هجری شمسی اجرای الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی با مقدمات کافی و سرعت مطلوب آغاز شود و امور کشور بر مدار آن قرار گیرد.

۸- صداوسیما و دستگاههای تبلیغی و اطلاع‌رسانی رسمی کشور، اخبار فعالیت‌های یادشده را منتشر نمایند، البته بررسی و ارتقای نسخه حاضر الگو در مراجع یادشده متمرکز خواهد بود تا این کار مهم دستخوش مجادلات روزمره نگردد.

پیشرفت، مستلزم تحول مطلوب نفوس انسانی و هنجارها و سازوکارهای اجتماعی است و لذا امری تدریجی و طولانی و وابسته به ایمان و عزم و تلاش ملی و صبر و مداومت همگانی و از همه برتر، تفضلات الهی است که به حول و قوه کبریایی اش ان شاءالله در تداوم انقلاب اسلامی به این ملت عنایت خواهد فرمود (خامنه ای، ۱۳۹۷).

۱۴- نتیجه گیری

۱- پیشرفت اسلامی، فرآیند حرکت به سمت جامعه‌ی مطلوب و شایسته‌ی اسلامی است که خطوط کلی و اصول حاکم بر آن ترسیم شد. الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت وظیفه دارد در چارچوب مبانی و اصول اسلام و انقلاب اسلامی، اهداف اسلام، انقلاب اسلامی، قانون اساسی و اهداف هزار و چهارصد ساله‌ی اسلام و مکتب اهل بیت را تحقق بخشد. سبک زندگی را در جهت رسیدن به زندگی گوارا و حیات طیبه اصلاح کند و زمینه‌ی تحقق جامعه‌ای اسلامی و احکام اجتماعی قرآن را فراهم آورد.

۲- برای دستیابی به پیشرفت، باید شاخصه‌های مثبت توسعه را شناخت و آنها را برای تحقق اهداف به کار برد. یکی از شاخصه‌های کشورهای توسعه یافته، ریسک‌پذیری بالا است. داشتن قدرت ریسک‌پذیری و جسارت برای نوآوری، یکی از نقاط مهم برای دستیابی به توسعه و پیشرفت است. ریسک‌پذیری امری است که در کشورهای توسعه یافته به شدت مورد توجه بوده و در رشد و توسعه این کشورها نقش اساسی ایفا می‌کند. اقتصاد معاصر، دانش بنیان بوده و به شدت وابسته به نوآوری است؛ به طوری که دانش و نوآوری، یکی از موتورهای توسعه تلقی می‌شود. اگر ریسک احتمالی به نتیجه نرسیدن الگوها و برنامه‌های جدید را نپذیریم، مطمئناً از منافع احتمالی الگوهای جدید بهره‌مند نخواهیم شد. در جامعه‌ای که ریسک‌پذیری وجود نداشته باشد، تغییر ساختارها و رویه‌ها با مشکل مواجه می‌شود و عملاً امکان حرکت به سمت اهداف وجود ندارد.

۳- الگوی پیشرفت در چارچوب سند چشم‌انداز به دو لایه مفهومی و اجرایی قابل تقسیم می‌باشد. لایه مفهومی مدل، در پی اجماع و وفاق شناختی پیرامون مباحث تئوریک و تبیین و تعریف انسان و جامعه توسعه یافته بر حسب آرمان‌ها و همچنین واقعیات منطقه‌ای و جهانی می‌باشد. در مدل مفهومی سعی می‌گردد بحث توسعه فرهنگی با هویت اسلامی ایرانی تلفیق گردد و مبانی و چارچوب شناختی پاسخگو، کارآمد و توانمند جهت معرفی و طراحی لایه دوم مدل توسعه یافتگی که همان بعد اجرای آن است، فراهم گردد.

۴- اگر چه حرکت به سوی دستیابی و تحقق الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت آغاز شده است، لکن بدیهی است، طراحی این الگو سختی‌ها و مشکلات خاص بنیانگذاری یک تئوری جدید کاربردی در اداره کشور (با افق ایجاد الگویی کارآمد برای همه کشورهای اسلامی و نیز همه جهانیان) را دارا می‌باشد و مشارکت فعال همه نخبگان حوزوی و دانشگاهی را می‌طلبد. بنابراین در برنامه‌های پیشرفت و توسعه لازم است هماهنگی، سیاستگذاری متمرکز و ساماندهی ساختار اداری کشور با مهندسی، مدیریت و نظارت بر تحقق الگوی فرهنگ اسلامی- ایرانی پیشرفت با پیش بینی و اهتمام در رفع آسیب‌ها و موانع تحقق الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت نیز در دستور کار قرار گیرد.

۵- الگوی توسعه در هر کشور و نظام، منطبق با اصول و ارزش‌های اساسی آن کشور است و بدیهی است که الگوهای توسعه غربی و شرقی در بهترین حالت تنها می‌تواند رفاه اقتصادی را برای بخشی از جامعه به ارمغان آورد و هیچگونه توجهی به معنویت، عدالت و ارزش‌های اخلاقی و انسانی ندارد. از سوی دیگر مفهوم «اقتصادمحور توسعه» نیز در حال تحول است و مقوله‌هایی مانند ارزش‌های متعالی، توسعه انسانی، عزت و کرامت انسانی و اجتماعی، توسعه بر محور ارزش‌ها، اصالت بخشیدن به عامل اخلاقی و حتی فرهنگ محور بودن تحولات اقتصادی در متون و منابع توسعه راه یافته است.

۱۵- پیشنهادات

در زمینه تحقق و ارتقای الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

- مشارکت حداکثری دانشگاهیان با هر سلیقه فکری و سیاسی و تخصص برای همفکری و تکمیل و ارتقای الگوی پایه با استفاده از دانش بومی و تجربیات جهانی جلب شود.
- ستاد پشتیبانی علمی برای تکمیل و ارتقای الگو با عضویت مدیران ارشد ستاد وزارت علوم و شماری از رؤسای دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها با حضور نمایندگان مرکز الگو تشکیل شود.
- همایش‌ها و هم‌اندیشی‌های تخصصی متنوع با حضور متخصصان رشته‌های علمی به منظور بهره‌مندی از نظرات و دستیابی به اجماع نخبگانی نسبت الگو در دانشگاه‌های سراسر کشور برگزار شود.
- در بررسی سند، چارچوب و روش شناسی سند کنونی مفروض گرفته شود و بر آن اساس الگو ارتقاء داده شود. برگشت به عقب و تدوین از ابتدا مناسب نیست.
- اجرای برنامه‌های گفتمان‌سازی و مطالبه‌گری الگوی پیشرفت در بخش دانشجویی پیگیری و موضوعات مربوط به الگو در پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویان مورد توجه قرار گیرد.
- مشارکت انجمن‌های علمی در تهیه و طراحی الگو تسهیل و تقویت گردد.
- برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی و برنامه‌های انجمن‌های علمی در سطح دانشجویی در معاونت فرهنگی و اجتماعی.
- نشست رؤسای دانشگاه‌ها به منظور تأمین مشارکت هرچه بیشتر مراکز علمی در تکمیل و ارتقای الگو برگزار شود.
- نظرات اساتید و فرهیختگان ایرانی خارج از کشور نسبت به الگو اخذ شود.
- حاصل نظرات دانشگاه‌ها و مراکز علمی در خصوص تکمیل و ارتقای الگو در شورای عالی مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت مطرح شود.

منابع

- ابطحی، سید حسین و آزرمجو، هانیه، (۱۳۹۰)، الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت در عرصه زندگی فردی، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال چهاردهم، شماره ۵۳.
- اسلامی، محمد جوار (۱۳۹۰)، ضرورت و بایسته‌های تدوین الگوی ایرانی- اسلامی پیشرفت در کلام مقام معظم رهبری، مجله کارآفرینان، سال پنجم، شماره ۲۹.
- اسماعیل زاده، محمد، (۱۳۸۹)، بررسی مبانی و مفهوم توسعه از دیدگاه امام خمینی به منظور تبیین الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، فصلنامه معرفت، سال ۱۹، شماره ۱۵۷.
- اعرابی، سید محمد (۱۳۸۷)، مجموعه مقالات مدیریت: مبانی روش‌شناسی و تئوری‌های مدیریت، تهران.
- بانوشی، عبداله (۱۳۹۱)، فلسفه حرکت و تأملی بر روش‌شناسی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، در کتاب نقشه راه تدوین و طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، جلد اول، دبیرخانه نشست اندیشه‌های راهبردی، تهران.
- پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۹۷، مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، Khamenei.ir.
- پناهی، محمد حسین، ۱۳۹۷، نشست «دانشگاه، گفتمان انقلاب اسلامی با محوریت انقلاب اسلامی و جهانی شدن»، بسیج اساتید تهران بزرگ، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی.
- پیروزمند، علیرضا، (۱۳۸۹)، مراحل دستیابی و به‌کارگیری الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، در کتاب نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نشر پیام عدالت، تهران.
- حصیرچی، امیر و نیاوند، عباس، (۱۳۹۰)، تحلیل الگوی پیشرفت ایرانی- اسلامی از منظر مقام معظم رهبری، فصلنامه مطالعات بسیج، سال ۱۴، شماره ۵۰.
- خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۹۱)، راهبرد تولید دانش بنیان: جایگاه شرکت‌های دانش بنیان در اقتصاد مقاومتی، ناشر مرکز ارتباطات و اطلاع‌رسانی، چاپ اول، تهران.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۸)، ضرورت تبیین الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت کشور، گردآوری: افشین عادل، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری.
- خوش‌چهره، محمد و حبیبی، نیک‌بخش (۱۳۹۱)، اصول پایه‌ای و عناصر کلیدی الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت از منظر اسناد فرادستی نظام ج.ا.ایران، راهبرد، شماره ۶۲، سال ۲۱.
- ذوعلم، علی، (۱۳۹۱)، نقشه راه طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، در کتاب نقشه راه تدوین و طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، جلد اول، دبیرخانه نشست اندیشه‌های راهبردی، تهران.

هشتمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشبران، چالش‌ها و الزامات تحقق؛ بیت و دوم و سوم خردادماه ۱۳۹۸

ذوعلم، علی، (۱۳۸۹)، نکاتی در باب: مقدمات، استلزامات و اقتضائات تولید الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، در کتاب نخستین نشست اندیشه های راهبردی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نشر پیام عدالت، تهران.

سند الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

ساعد، نادر (۱۳۹۰)، چارچوب تدوین الگوی پیشرفت اسلامی- ایرانی و جنبه های دفاعی آن: رهیافتی حقوقی، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال ۹، شماره ۳۲.

سلیمی فر، مصطفی، (۱۳۸۹)، مقدمه ای بر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، در کتاب نخستین نشست اندیشه های راهبردی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نشر پیام عدالت، تهران.

سنچولی، زینب (۱۳۹۲)، تبیین ماهیت الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، فصلنامه الگوی پیشرفت اسلامی- ایرانی، سال دوم، شماره سوم.

صفر لکی، ابراهیم (۱۳۹۰)، درآمدی بر نقش و کارکرد روابط عمومی در تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نشریه تحقیقات روابط عمومی، شماره ۶۱.

طباطبائیان، حبیب الله و قادری، رضا، (۱۳۸۹)، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، چیستی و چگونگی، در کتاب نخستین نشست اندیشه های راهبردی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نشر پیام عدالت، تهران.

عشایری، حسن، موسی غنی نژاد و رضا منصوری (۱۳۸۸)، ایران آینده ار نگاه سه اندیشمند ایران امروز، چاپ دوم، تهران.

علاسوند، فریبا، (۱۳۸۹)، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ ضرورت ها و موانع، در کتاب نخستین نشست اندیشه های راهبردی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نشر پیام عدالت، تهران.

علوی، سید علی و زهرا محبوب جهرمی (۱۳۸۵)، توفیق طلبی در تمدن ایران اسلامی، تهران سمت.

علیخانی، مهدی، (۱۳۸۵)، عدالت گرایی در انقلاب ایران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

فاتح راد، مهدی و همکاران، (۱۳۹۱)، طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، در کتاب نقشه راه تدوین و طراحی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، جلد دوم، دبیرخانه نشست اندیشه های راهبردی، تهران.

قاضی زاده، سید ضیاءالدین (۱۳۸۹)، الگوی ایرانی- اسلامی پیشرفت و نقش نیروهای مصلح، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال هشتم، شماره ۳۱.

کلهر، رضا (۱۳۹۰)، نقش آفرینی بسیج در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال ۱۴، شماره ۵۳.

لطفعلی پور، محمدرضا و همکاران، (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر کاهش موانع تعرفه ای بر واردات کل کالا در ایران با استفاده از مدل باند ARDL، فصلنامه راهبرد اقتصادی، سال اول، شماره سوم.

هشتمین کنگره الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ الگوی پیشرفت؛ پیشرانها، چالشها و الزامات تحقق؛ بیت و دوم و سوم خردادماه ۱۳۹۸

مصباحی مقدم، غلامرضا، (۱۳۸۹)، گامی به سوی تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، کتاب نخستین نشست اندیشه های راهبردی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، تهران.

میر معزی، سید حسین، (۱۳۸۹)، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت محصول اسلامی سازی علوم انسانی، در کتاب نخستین نشست اندیشه های راهبردی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، نشر پیام عدالت، تهران.

نبوی، عباس، (۱۳۹۰)، جایگاه مبانی و راهبرد های عدالت اجتماعی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، در کتاب دومین نشست اندیشه های راهبردی عدالت، دبیرخانه نشست اندیشه های راهبردی، تهران.

نقی پور فر، ولی الله و جعفر پور، محمود (۱۳۹۰)، مؤلفه های مؤثر بر تدوین الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در حوزه مطالعات سازمانی، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال ۱۴، شماره ۵۳.